

Handleiding

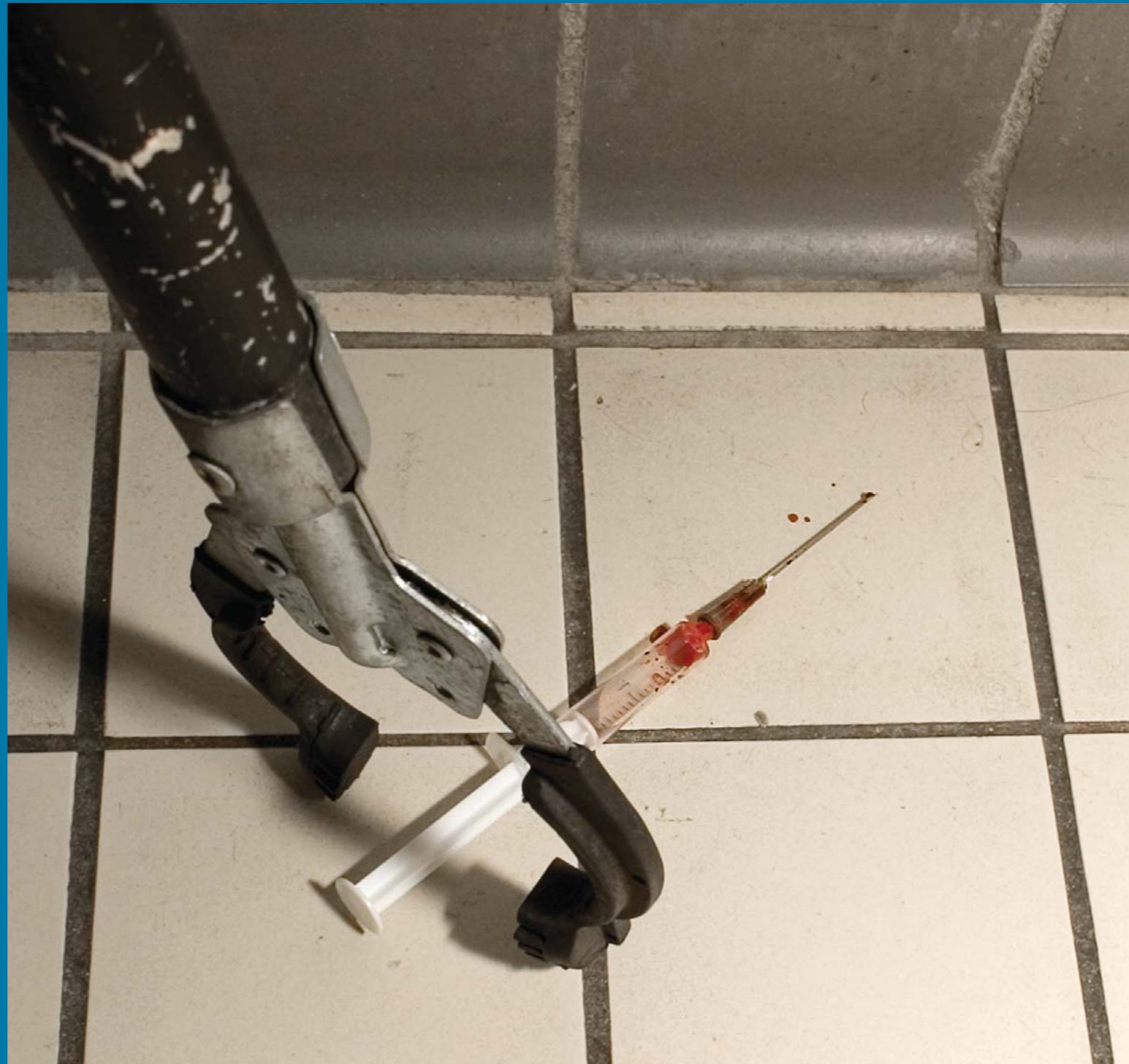
Prikaccidenten



Zo werk je prettiger!

Vooraf

Een gebruikte naald. Een bebloede zakdoek. Een scheermesje of stuk glas met bloed eraan. Een ongeluk waarbij een schoonmaker in aanraking komt met andermans bloed, is zo gebeurd. Dit bloed kán besmet zijn met hepatitis B, C of HIV. Daarom is het belangrijk om bij prikaccidenten, de verzamelnaam voor prik-, snij- en spatongevallen, snel te handelen. Want dan hoeft zo'n ongeval geen vervelende gevolgen te hebben. Toch is voorkomen natuurlijk beter dan genezen. In deze handleiding leest u hoe u én uw medewerkers dat doen. Ook geven we stap voor stap aan wat u en uw medewerker moeten doen als het onverhoopt tóch misgaat. Bespreek deze regels met uw medewerkers. Want ook al is de kans klein dat zij tijdens hun werk besmet raken met hepatitis B, C of HIV, de kans bestaat wel.



Prikaccidenten - wat zijn dat precies?

Een prikaccident is de verzamelnaam voor prik-, snij- en spatongelukken waarbij een medewerker in contact komt met andermans bloed of andere lichaamsvloeistoffen. Een paar voorbeelden:

- Een schoonmaker prikt zich aan een gebruikte injectienaald.
- Een schoonmaker snijdt zich aan een stuk glas of aan een (scheer)mesje met bloed eraan.
- Een schoonmaker pakt een bebloede zakdoek vast.
- Een schoonmaker krijgt bloedspatten in zijn ogen, mond of beschadigde huid (bijvoorbeeld bij het schoonspuiten onder hoge druk).

Prikaccidenten - op welke plekken vooral?

Alle schoonmakers kunnen tijdens hun werk in contact komen met andermans bloed, maar in sommige sectoren is de kans op een prikaccident vele malen groter. Denk bijvoorbeeld aan ziekenhuizen, verpleeghuizen, openbaar vervoer, politiebureaus, gevangenissen, laboratoria met menselijk onderzoeksmateriaal, treinen, openbare toiletten, uitgaansgelegenheden, winkelcentra en stations.

Lopen mijn medewerkers risico?

Zo ja, dan is het aanbieden van een vaccinatie verplicht!

Of uw medewerkers risico lopen, bij welke werkzaamheden precies en hoe groot dat risico is, daar komt u achter door een Risico-Inventarisatie en -Evaluatie (RI&E) te doen. Blijkt daaruit dat uw medewerkers een verhoogd risico lopen, dan is de werkgever verplicht een vaccinatie tegen hepatitis B aan te bieden. De kosten hiervan zijn voor de werkgever. Overigens mag de medewerker zelf bepalen of hij zich laat vaccineren.



Prikaccidenten voorkomen - waarom?

Andermans bloed kán besmet zijn met het hepatitis-B-virus, hepatitis-C-virus of HIV. Deze virussen zijn overdraagbaar via bloed. De kans dat een schoonmaker via een prikaccident besmet raakt met een van deze virussen, is gelukkig niet groot. Maar de kans bestaat wel. Het is dus heel belangrijk om prikaccidenten - en dus eventuele besmetting - te voorkomen!

Hepatitis B

Hepatitis is een ander woord voor leverontsteking. In Nederland komt hepatitis B bij ongeveer 0,5% van de bevolking voor. Het hepatitis-B-virus is het meest besmettelijk van alle virussen die door middel van bloed overgedragen worden. Als een schoonmaker via een prikaccident in contact komt met bloed dat besmet is met het hepatitis-B-virus, dan is de kans dat hij zelf besmet raakt 6 tot 30%.

Een infectie met het hepatitis-B-virus kan voorkomen worden door preventieve vaccinatie.

Hepatitis C

In Nederland komt hepatitis C bij ongeveer 0,1% tot 0,4% van de bevolking voor. Als een schoonmaker via een prikaccident in contact komt met bloed dat besmet is met het hepatitis-C-virus, dan is de kans dat hij zelf besmet raakt 3 tot 10%. Preventieve vaccinatie tegen hepatitis C is niet mogelijk.

Humaan Immunodeficiëntie Virus (HIV)

HIV - ook wel aids-virus genoemd - is een virus dat het afweersysteem afbreekt. Hierdoor wordt het lichaam vatbaar voor allerlei infecties. In Nederland komt HIV bij ongeveer 0,1% van de bevolking voor. Als een schoonmaker via een prikaccident in contact komt met bloed dat besmet is met HIV, dan is de kans klein dat hij zelf besmet raakt. Preventieve vaccinatie tegen HIV is niet mogelijk.

Prikaccidenten voorkomen - wie?

Allereerst kan een medewerker zelf van alles doen om prikaccidenten te voorkomen. Door de juiste voorzorgsmaatregelen te nemen - zichzelf goed te beschermen bijvoorbeeld - en goed op te letten als hij aan het werk is.

Aan u als leidinggevende de taak uw medewerkers hierbij te helpen door:

- Alle regels goed met hen door te nemen.
- Erop te letten dat zij zich ook aan de regels houden.
- Ervoor te zorgen dat alle nodige hulp- en beschermingsmiddelen op de werkplek aanwezig zijn.
- Te vertellen waar en in welke ruimte een grotere kans is op prik- en spataccidenten.

Prikaccidenten voorkomen - hoe?

Een prikaccident voorkomen is beter dan genezen. En daar bent u allebei voor verantwoordelijk - (direct) leidinggevende en medewerker. Onderstaande regels en instructies helpen u daarbij.

Regels en instructies

Voor (direct) leidinggevenden

- Ga aan de hand van de RI&E na of uw medewerkers een verhoogd risico lopen en bij welke werkzaamheden.
- Vertel uw medewerkers waar en wanneer deze risico's het grootst zijn.
- Bied medewerkers die een verhoogd risico lopen, preventieve vaccinatie tegen hepatitis B aan. De kosten van deze vaccinatie zijn voor de werkgever. Overigens mag de werknemer zelf bepalen of hij zich laat vaccineren.
- Neem alle regels en instructies door met uw medewerkers. Vergeet de nieuwe medewerkers niet!
- Let erop dat medewerkers zich aan de regels houden.
- Zorg ervoor dat alle noodzakelijke hulp- en beschermingsmiddelen op de werkplek aanwezig zijn.

Voor medewerkers

Algemeen

- Meld onveilige situaties - gebruikte naalden of (opgedroogd) bloed - altijd bij je leidinggevende.
- Als iets niet duidelijk is, vraag je leidinggevende dan om uitleg.
- Spreek collega's erop aan als zij niet werken volgens de regels.

Persoonlijke verzorging

- Smeer je handen in met handcrème. Doe dit voor je aan het werk gaat en ná het handen wassen. Vergeet je nagelriemen trouwens niet.
- Plak een plastic pleister op wondjes op je handen - gescheurde nagelriemen, kloofjes, eczeemplekken of andere wondjes. En draag handschoenen.
- Was ná het werk altijd je handen. Houd daarbij je handschoenen aan.
- Was altijd je handen vóór het eten.



Handschoenen

- Draag altijd handschoenen bij:
 - het schoonmaken van toiletten en wasbakken,
 - het legen van vuilniszakken en -bakken,
 - het oppakken van voorwerpen waar vers of gedroogd bloed aan zit (een bebloede zakdoek bijvoorbeeld),
 - het opruimen van condooms,
 - het opruimen van urine, braaksel of ontlasting,
 - het opruimen van bloed.
- Controleer - voor je met het werk begint - of de handschoenen heel zijn. Zijn ze kapot, trek dan andere aan.
- Was na het werk altijd je handschoenen. Houd ze daarbij aan. Zo spoel je het meeste bloed er vast vanaf.
- Trek de gewassen handschoenen (binnenste buiten) uit en gooi ze zo nodig weg.

Legen van afvalzakken en -bakken

- Draag altijd handschoenen.
- Grijp nooit in afvalzakken of -bakken. Ook niet met handschoenen aan!
- Maak afvalbakken leeg door ze om te kiepen.
- Zorg voor afstand tussen je lichaam en de afvalzak. Gooi afvalzakken dus nooit over je schouder. En laat afvalzakken ook nooit langs je been schuren.
- Druk afvalzakken nooit aan, ook niet in de afvalcontainer.
- Knoop afvalzakken niet te strak dicht.

Opruimen van scherpe voorwerpen

- Pak scherpe voorwerpen waar misschien bloed aanzit, nooit met je handen op. Ook niet met handschoenen aan.
- Gebruik een tang om scherpe voorwerpen op te rapen. Of veeg ze op zonder er met je handen aan te komen.
- Gooi scherpe voorwerpen nooit in een afvalzak, maar in de afvalcontainer.

Opruimen van urine, braaksel of ontlasting (ook als ze al opgedroogd zijn)

- 1 Smeer je handen in met handcrème. Doe dit voor je aan het werk gaat en ná het handen wassen. Vergeet je nagelriemen trouwens niet.
- 2 Trek handschoenen aan. Controleer of ze heel zijn.
- 3 Zet een emmer met chlooroplossing klaar.
- 4 Zet de afvalcontainer klaar.
- 5 Zorg ervoor dat niets in de weg staat.
- 6 Verwijder urine, ontlasting of het braaksel met absorberend papier of doeken.
- 7 Gooi het papier of de doeken daarna direct in de afvalcontainer. Doe dit voorzichtig, zonder te spetteren.
- 8 Ontsmet de plek met de chlooroplossing.
- 9 Spoel de handschoenen met water en zeep. Houd daarbij de handschoenen aan.
- 10 Trek de handschoenen binnenste buiten uit en gooi ze weg.
- 11 Was je handen goed met water en zeep.

Opruimen van bloed (ook als het al opgedroogd is)

Let op!

Bloed mag alleen opgeruimd worden door medewerkers die onderstaande instructies goed kennen. Het is belangrijk dat zij de regels altijd in de juiste volgorde opvolgen!

- 1 Smeer je handen in met handcrème. Doe dit voor je aan het werk gaat en ná het handen wassen. Vergeet je nagelriemen trouwens niet.
- 2 Trek handschoenen aan. Controleer of ze heel zijn.
- 3 Draag beschermende kleding. Trek eventueel een (wegwerp) overschort aan.
- 4 Zet een veiligheidsbril en een masker op als er kans is op spatten (bijvoorbeeld bij het schoonspuiten onder hoge druk).
- 5 Zet twee emmers met chlooroplossing klaar. Eén emmer waarin je na afloop je handschoenen afspoelt en één emmer voor het ontsmetten van de plek waar het bloed lag.
- 6 Zet de afvalcontainer klaar.

- 7 Verwijder het bloed met absorberend papier of doeken.
- 8 Gooi het papier of de doeken daarna direct in de afvalcontainer. Doe dit voorzichtig, zonder te spetteren.
- 9 Pak voorwerpen die in het bloed liggen nooit met je handen op. Gebruik hiervoor een tang.
- 10 Spoel de handschoenen af in één van de emmers met chlooroplossing. Houd daarbij de handschoenen aan. Zo spoel je het meeste bloed er vast vanaf.
- 11 Trek de handschoenen binnenste buiten uit en gooi ze weg.
- 12 Trek andere handschoenen aan.
- 13 Ontsmet de plek waar het bloed lag met de chlooroplossing uit de andere emmer.

- 14 Maak de plek droog met absorberend papier of doeken.
- 15 Gooi het papier of de doeken daarna direct in de afvalcontainer.
- 16 Spoel de handschoenen af met water en zeep. Houd daarbij de handschoenen aan. Zo spoel je het meeste bloed er vast vanaf.
- 17 Trek de handschoenen binnenste buiten uit en gooi ze weg.
- 18 Was je handen zo mogelijk met hand-alcohol. Was je handen daarna nog een keer met water en zeep.
- 19 Smeer je handen in met handcrème. Doe dit voor je aan het werk gaat en ná het handen wassen. Vergeet je nagelriemen trouwens niet.

Heb ik alles?

Check regelmatig of alles uit deze lijst op, of in de buurt van, de werkplek aanwezig is.

Hulpmiddelen

- Tang om scherpe voorwerpen mee op te pakken.
- Chloortabletten of verdunde chloor.
- EHBO-does. Met daarin in ieder geval plastic pleisters, jodium of een ander wondontsmettingsmiddel.
- Absorberend papier of doeken (voor het opruimen van bloed, urine, braaksel of ontlasting).
- Handalcohol.
- Stevige afvalcontainer.

Persoonlijke beschermingsmiddelen - bij kans op spatongeval

- Beschermende kleding, (wegwerp) overschort.
- Ruimzicht-veiligheidsbril.
- Masker: een P2/FFP2 kwartmasker of een EN 149 halfgelaatsmasker.

Persoonlijke beschermingsmiddelen - algemeen

- Handschoenen.

Informatie

- Alle regels en instructies.
 - Tip:** gebruik hiervoor het arbozakboekje 'Pas op voor prikaccidenten'^{**} en/of deze handleiding.
- Naam, adres en telefoonnummer van de instelling waar het slachtoffer van een prikaccident terecht kan voor medische behandeling.
 - Tip:** hang de werkplekposter* over prikaccidenten op en vul hierop de gegevens van arts of instelling in.
- Registratieformulier Prikaccidenten.
- Voorlichtingsfilm 'Veilig Schoon. Prikaccidenten'.
- Nationaal Hepatitis Centrum
Telefoon (033) 422 09 80 www.hepatitis.nl

* Bij deze handleiding horen twee werkplekposters. De ene heeft het voorkomen van prikaccidenten als onderwerp, de andere gaat over wat te doen als het je toch overkomt. Hang ze op een - voor uw medewerkers - goed zichtbare plek op. Exemplaren van de posters kunt u bestellen via www.zowerkjeprettiger.nl. Dit geldt overigens ook voor extra handleidingen.

** Speciaal voor medewerkers is een arbozakboekje Pas op voor prikaccidenten ontwikkeld. Alle medewerkers krijgen dit boekje thuisgestuurd. Het is verstandig ook een aantal exemplaren op de werkplek neer te leggen. Extra exemplaren van het arbozakboekje kunt u bestellen via www.zowerkjeprettiger.nl



Wat te doen als er toch een prikaccident gebeurt?

Als iedereen zich aan de regels houdt, en er op let dat hij veilig werkt, is de kans op een prikaccident klein. Toch kán het een keer misgaan. Het is dan heel belangrijk direct te handelen. Zowel het slachtoffer als de (direct) leidinggevende. Alleen is de leidinggevende niet altijd in de buurt. Dat maakt het dus extra belangrijk om er als leidinggevende voor te zorgen dat alle medewerkers zelf goed weten wat ze moeten doen.

Regels en instructies

Voor (direct) leidinggevendenden - vooraf

- Neem onderstaande regels goed door met alle (nieuwe) medewerkers.
- Zorg ervoor dat alle noodzakelijke hulpmiddelen én informatie op de werkplek aanwezig zijn.

Voor het slachtoffer - direct na het ongeval

1 Ontsmetten

Bij een prik- of snijongeval

- Laat de wond goed dóórbloeden.
- Spoel de wond af onder de kraan.
- Ontsmet de wond (met jodium of een ander wondontsmettingsmiddel. Dit vind je in de EHBO-doos).

Bij een spatongeval

- Spoel de ogen, mond en/of de huid goed met schoon water.

2 Je leidinggevende waarschuwen

- Meld het ongeval - zo snel mogelijk na stap 1 - bij je direct leidinggevende.

Voor de direct leidinggevende - direct na het ongeval

3 Doorsturen voor medische behandeling

- Stuur elk slachtoffer van een prikaccident zo snel mogelijk - in ieder geval binnen twee uur - door voor medische behandeling. Er kunnen dan eventueel nog antistoffen toegediend worden.

- Laat het slachtoffer niet alleen reizen, maar stuur iemand mee.
- Laat het slachtoffer het voorwerp waaraan hij zich verwond heeft, of

waarop gespat is, meenemen. Als dat kan natuurlijk. Er kan dan onderzocht worden of het bloed besmet is. Zorg ervoor dat het slachtoffer het voorwerp op een veilige manier meeneemt.

- Geef het slachtoffer zo mogelijk het ingevulde Registratieformulier Prik-accidenten mee.

Naar een dokter

Wat kan het slachtoffer verwachten?

■ Inschatting risico

De dokter maakt allereerst een inschatting van de ernst van het prikaccident en de kans op besmetting. Bij een prik- of snijongeval wordt - zo mogelijk - het voorwerp onderzocht waaraan de medewerker zich geprikt of gesneden heeft. Bij een spatongeval wordt nagegaan of het bloed op beschadigde huid, in de mond, neus of ogen van het slachtoffer terecht is gekomen.

Als er geen kans op besmetting is, dan is er natuurlijk ook geen behandeling

of onderzoek nodig. Wel zal de dokter de medewerker aanraden zich te laten vaccineren tegen hepatitis B (zie hieronder). Is er wel een kans op besmetting, of twijfelt de dokter, dan krijgt het slachtoffer advies over een behandeling. De medewerker beslist zélf of hij die behandeling ook wil.

■ Bloedafname (nulmeting)

Als er risico op besmetting bestaat, wordt bloed afgenomen voor onderzoek.

■ Inenting tegen hepatitis B

Als de medewerker al tegen hepatitis B is ingeënt, is een nieuwe vaccinatie niet nodig. Als de medewerker nog niet is ingeënt, adviseert de dokter dit alsnog te doen. Ook als er nú geen kans op besmetting bestaat. Door het prikaccident is immers aangetoond dat de medewerker risico loopt. De vaccinatie bestaat uit drie inenting. Eén binnen 24 uur na het prikaccident, één na één maand en één na zes maanden.

■ Bloedafname (na drie en na zes maanden)

Met de medewerker kan afgesproken worden om na drie en na zes maanden nogmaals bloed af te nemen voor onderzoek. Om te kijken of hij of zij toch besmet is.

■ Medicijnkuur

Als de kans op besmetting met HIV groot is, dan is het advies om zo snel mogelijk - binnen twee uur - te beginnen met een medicijnkuur. Een grote kans op besmetting met HIV is er bijvoorbeeld als de medewerker zich geprikt heeft aan een pasgebruikte, vuile naald van een drugsgebruiker.

Voor de (direct) leidinggevende of andere functionaris - na het ongeval

Ieder bedrijf bepaalt zelf wie binnen het bedrijf verantwoordelijk is voor stap 4 en 5. Dat kán de (direct) leidinggevende zijn, maar ook een andere functionaris.

4 melden en registreren

Ieder prikaccident moet geregistreerd worden. In het bedrijf en centraal, bij de RAS. Ook de bedrijfsarts moet geïnformeerd worden.

- Meld in het bedrijf dat er een prikaccident gebeurd is.
- Registreer het prikaccident op het Registratieformulier Prikaccidenten.
- Stuur een kopie van het registratieformulier naar de bedrijfsarts. Deze neemt het formulier vervolgens op in het medisch dossier van de medewerker.
- Stuur een kopie van het registratieformulier naar de RAS. Daar worden alle prikaccidenten centraal geregistreerd.

5 nazorg verlenen

De werkgever is verantwoordelijk voor een goede afhandeling van een prikaccident. Dus ook voor de nazorg.

- Bespreek het prikaccident met het slachtoffer. Respecteer hierbij zijn of haar privacy. Hij of zij is niet verplicht om medische informatie te geven.
- Verwijs de medewerker naar de bedrijfsarts. Deze kan meer informatie geven over de

risico-inschatting en eventuele vervolgbehandeling. En ook de werkgever hierover informeren.

- Meld het prikaccident bij de opdrachtgever.
- Ga na of het ongeval voorkomen had kunnen worden. Zo ja, neem dan maatregelen en pas zo nodig de RI&E aan.

Colofon

Deze uitgave maakt deel uit van **Zo werk je prettiger!**, de voorlichtingscampagne over het Arboconvenant Schoonmaak- en Glazenwassersbranche. In dit convenant staan allerlei afspraken om de arbeidsomstandigheden in de schoonmaak- en glazenwassersbranche te verbeteren, het ziekteverzuim te verlagen en de WAO-instroom terug te dringen. De campagne wordt gecoördineerd door de Raad voor Arbeidsverhoudingen Schoonmaak- en Glazenwassersbranche (RAS) en is een initiatief van het ministerie van Sociale Zaken en werkgelegenheid, Ondernemersorganisatie Schoonmaak- & Bedrijfsdiensten (OSB), FNV Bondgenoten en CNV BedrijvenBond.

Meldpunt Arbo RAS:
telefoon (013) 594 48 44
www.zowerkjeprettiger.nl

Voor meer informatie over prikaccidenten:
Nationaal Hepatitis Centrum
telefoon (033) 422 09 80
www.hepatitis.nl

Foto's:
Monique Stap, Alkmaar

Concept en realisatie:
DST Experience Communicatie, Baarn

© RAS, Tilburg, april 2006
Aan deze uitgave kunnen geen rechten worden ontleend.